DISSERTATIO

INAUGURALIS MEDICO PRACTICA

DE

SCORBUTO

QVAM

ANNUENTE INCLYTA

FACULTATE MEDICA

ANTIQUISSIMAE AC CELEBERRIMAE

UNIVERSITATIS VINDOBONENSIS

PRO

SUMMIS IN MEDICINA HONORIBUS

CONSEQVENDIS PUBLICÆ DIS-

QVISITIONI SUBMITTIT

JOSEPHUS MARSOVSZKI

A

MARSOVA PANNONIUS.

DISPUTABITUR

IN

MAGNO UNIVERSITATIS

PALATIO

Hora die Menſe Junii Anno 1785.

EX TYPOGRAPHIA BAUMEISTERIANA.

Veniet tempus qvo iſta quæ nunc latent, in lucem dies extrahet, & longioris ævi diligentia.

Seneca Not. Quæſt. Lib. VII. Cap. XXV.

ADMODUM REVERENDO

AC

CLARISSIMO DOMINO

FRANCISCO XAVERIO

HÖCK,

A. A. L. L. ET PHILOSOPHÆ

DOCTORI

CÆSAREO-REGIÆ LINGVARUM

ORIENTALIUM ACADEMIÆ

DIRECTORI

PATRONO SUO ÆTERNUM VENERANDO

D. D. D.

ADMODUM REVERENDE

AC

CLARISSIME DOMINE!

Tanta in me *Tui Tuorumque* eſt benignitas, ut ſummæ ingratitudinis notam me incurriſſe putarem, niſi *Vobis* haſce laborum tenues primitias dedicarem, & publicæ id agnoſcerem, quod privatim *Vos* mihi præſtititis.

Quod enim Studia Medica abſolvi, quod ad Doctoratus Lauream modo adſpirare concedatur, quod bono Reipublicæ dicare me poſſim, id *Vobis* ſi non ex toto, ſaltem ut plurimum debeo.

Non volo hic *Tuum Admodum Reverende ac Clariſſime Domine* encomiaſten agere, ſcit excelſa ſtatus Cancellaria *Tua* merita, dum *Tibi* Cæſareo Regiam linquarum orientalium Academiam, ubi Juventus Nobilis olim cum exteris

Reipublicæ res tractatura alitur, ac eruditur, præ tot aliis moderandam tradit.

Plura quæ in bonum Reipublicæ feciſti, vetat hic enumerare *Tua* Modeſtia, quæ tanta eſt, ut vix mihi *Tuo* a tanto tempore *Clienti* concederes libertatem, hoſce labores *Tuo Nomini* devovendi.

Fateor non eſſe opus tanti momenti, ut *Nomini Tuo* inſcribi mereatur, proptereaque rogo, ut non oblatum, ſed offerentem ſuſcipias, & *Tuo*, una cum *Tuis charis Conſanqvineis* favore proſeqvi in poſterum qvoqve non dedigneris

Tibi Admodum Reverende ac Clariſſime Domine Tuiſqve conſanqvineis

Devinctiſſimum Cultoremqve perpetuum
Joſephum Marſovszki

PRÆFATIO.

En libellum de Scorbuto incomptum atqve inelaboratum! Diſcedere cogor, anguſtia itaqve temporis, qvo libellus conſtructus non ſiverat, ut comptus eſſet.

Subicere me volui examini Clinico, qvod ſapientiſſimo conſilio loco Diſſertationis inauguralis conſtitutum eſt, & propterea nullum thema ſuſcepi, qvamqvam jam longum tempus elapſum ſit ab ultimo examine, qvoniam vero examen hoc, qvod reqvirit, ut integer morbi decurſus obſervetur ſæpe in plures ſeptimanas ob morborum qvorumdam tardum decurſum, extendatur, neqve mihi tamdiu amplius hic commorandi conceditur tempus, debui ut finem laboribus Academicis inponerem qvidpiam elaborare, Scor-

butum propoſui, qvia perQvinqvennium qvo in Studiis Medicis verſabar nullam adhuc de eo Diſſertationem Inauguralem in Univerſitate noſtra editam me vidiſſe recordor.

Fateor me plurima ex Celleberimi Chriſtophori Hoffmanni Archiatri Monaſterienſis excerpſiſſe libello exactiſſimo, a Tyrone enim peti vix poteſt, ut propria edat, credo tamen per hoc dilectis Colegis me profuturum, quod hic novam ejusdem Hoffmanni de Scorbuto theoriam contractam deprehendent. Si quidpiam profuero, Scopum me attigiſſe æternum gaudebo.

CAPUT I.

Definitio & Diviſio Scorbuti.

Difficillimum eſſe definire Scorbutum agnovit Senertus a) dicens: *Tanta omnino morborum & ſymptomatum faraggo in hoc affectu concurrit, ut vix alius ſit tam πολιμορφος, & qui ſub tot morborum ſpeciebus latitet, ac Medicos etiam cum caviſſe maximè videntur, ſæpe decipiat, ac deludat.*

Apellatur etiam Scorbutus ab Hippocrate *Lien Magnus* b) a Plinio c) *Stomacace* & *ſcelotyrbe*, quamvis Galenus d) nomine ſcelotyrbes ſpeciem paralyſeos non vero Scorbutum intelligat. *Oſcedinem* appellat Marcellus e). *Gingipedium* Znoy f) quia eo gingivæ & pedes affi-

a) Operum Lib. III. Sect. II. Pag. 506. Edit. Lugdun. 1676.
b) Libro de affectionibus internis.
c) Hiſtor. natur. Lib. XX. cap. III.
d) Iſagoge Libr. pag. 47. Edit. Venit. 1686.
e) De Re Medica cap. III.
f) Petri Foreſti Lib. XX. obſer. XI. Rotomagi. 1653.

afficiuntur licet & *Gingibrachium* appellari tali ratione poſſet, ſi nempe non pedes ſed brachia, & gingivæ afficiantur. Saxones inferiores hunc morbum vernacula ſua *Scorbok*, *Scorbuk*. Hollandi *Scuerbuyek Scurbmund*. Dani Schorbuk. *Scorbeyn Blawſchuyt* vocitant. Ex hac diverſorum nominum, & antiquiſſimorum Medicorum denominatione apparet, quod Scorbutus eis jam cognitus fuerit, & hinc ad novos morbos referendus non ſit, licet antiqui eum non adeo exacte deſcripſerint, fortaſſe quia rarior fuerat, cum & navigatio, utpote cauſas Scorbuti frequentiores producens apud illos non tam longa ſuſciperetur.

Dividitur Scorbutus.

Primo Ratione Decurſus in *acutum* qui celeriter decurrit, ſeu ille ſit ſine febre ſeu cum febre, in *chronicum* qui per menſes, annos, imo totam vitam durat, & frequentior eſt.

Secundo Ratione originis in *originarium* ſeu *Protbopathicum*, qui hominem ſanum, & nullis antea morbis debilitatum inuadit, & *ſymptomaticum* ſeu ſecundarium, qui hominem aliis morbis jam debilitatum conprehendit, uti ſi veniat in hominem lue venerea vel rachitide jam antea longo tempore conflictatum.

Tertio

Tertio ratione conplicationis in *ſimplicem*, *&* *conplicatum*, uti conplicari ſolet cum morbo regnante.

Quarto ratione loci in quo ortus, *in marinum* ſi nautas ob longam navigationem, & *terreſtrem*, ſi non maris, ſed terræ incolas conprehendat. Hæc diviſio ſi non ſuperflua, ſaltem manca eſt, etenim ſeu Scorbutus mari, ſeu terra oriatur, idem eſt, uti poſtea demonſtrabo.

Quinto ratione materiæ excitantis in *acidum*, *alcalinum*, & *muriaticum*, hæc diviſio probabilius a doctrina chemica, non vero ex natura ipſa ſuam trahens originem non ſubſiſtit, ſi enim a diverſa materie produceretur Scorbutus, deberet diverſa ratione curari, non poſſet ſcorbutus, v. g. putridus, æqve bene ab antiſcorbuticis, ſpiritu alcalino præditis (quæ apud illos putredinem promovere dicuntur) quam ab acidis curari, & tamen obſervatum eſt, quod Scorbutus ab iisdem cauſis, in iisdem hominibus, ſub eadem diæta, in eodem itinere, eodem ſub clymate, ſolum diverſo tempore natus, curatus ſit cochlearia ſemel, quia hæc tali loco in majori copia deprehendebatur, alia vero vice ſub iisdem circumſtantiis, idem Scorbutus recidivans, baccis acido dulcibus, quia pariter hæc majori copia deprehendebantur. Obſervatum, quod Scorbutus nautarum, ubi littus attigerunt, non ſolum antiſcorbuticis acidis, vel alcaleſcentibus, ſed etiam ſo-

lo

lo gramine, vel mixto omni herbarum genere, quæ recentes inveniri potuerant ſeu illæ calidæ, ſeu refrigerantes, ſeu adſtringentes, ſeu emollientes fuerint, percuratus ſit, & brevi tempore. Obſervatum eſt, quod Scorbutus ſub plagis calidis, humidis, meridionalibus natus, adeoque naturæ alcalinæ, (calor enim ad putredinem diſponit, neque corpora ſtricta, melancholica acidum contrahere ſinit) æque curatus ſit cochlearia, quam baccis acido dulcibus; ac curatus ſit Scorbutus in plagis frigidis, humidis, ſeptentrionalibus, ab eadem cochlearia, vel naſturtio hortenſi, quam a baccis iisdem acido dulcibus. Quis audebit dicere Scorbutum nautarum a defectu vegetabilium, a potu aquæ putridæ natum acidum fuiſſe ideo, quia ille cochlearia, quia alcalinis curatus eſt? An non hic potius ad cauſam producentem Scorbutum, quam ad medicamenti naturam reſpiciendum eſt.

Ex his & pluribus aliis concludit Ill de Haen a) quod in ſumma Scorbutus in hoc conveniat. Quod naturæ ſit veræ putridæ, & quod Scorbutus mari ortus, plenarie conveniat cum illo qui terra oritur. Ill Hoffmann b) Diviſionem Scorbuti in acidum, alcalinum & muriaticum nullius

a) Heilungsmethode im k. Spitale von Platner 4. B. S. 144.
b) Chriſt. Hoffmann von Scharbock. Münſter 1782. S. 240.

lius uſus pariter apud ægrorum lectulos ſe inveniſſe teſtatur.

CAPUT II.

De Cauſis Scorbuti.

Cauſæ Scorbuti aliæ ſunt prædiſponentes, aliæ excitantes, hæ ſimul junctæ producunt cauſam proximam, in cauſam proximam prius indagare volui, ut hac ſtabilita, dein àctio cauſarum excitantium facilius explicetur.

Cauſam proximan ſtatuunt authores antiquiores, imo ipſe Cel Boerhave a) *eam ſanquinis indolem, qua & craſſitie ſimul in una, & tenuitute acri ſalſa, alcalica, vel acida in altera parte peccat:* pace cell Viri, liceat quædam dicere: idem ille illuſtris Vir b) dicit cauſam proximam morbi illud eſſe, *cujus præſentia ponit continuat morbum, cujus abſentia eum tollit*, craſſities autem in Scorbuto provecto non durat, imo ſanquis adeo diſſolvitur, ut per vaſa elabatur, ut ſponte ecchimoſes faciat, ſcorbutus conſumatus ſemper febrem putridam adſciſcit, omnes vero ponimus, maximam pronitatem humorum in

a) Boerhav de cognos. & curand. morb. aphor. 1153.
b) Boerhav Inſtit Medic. §. 740.

in putredinem, cauſam eſſe febris putridæ, ſi autem ſic; tum vel febris putridæ cauſa non erit ſanquis ſolutus; vel craſſities cum ſcorbuto non ſubſiſtet. Cauſæ excitantes Scorbuti plerumque tales ſunt, quæ non craſſitiem ſed putredinem incorpore producunt, demum cur ſi craſſitiem ponit dat medicamenta ad ſtringentia vitriolum, & acida mineralia, ut nempe craſſus ex ſuppoſito ſanquis, adhuc magis incraſſetur? quomodo in corpore ſubſiſtit acrimonia in una parte, cum craſſitie in altera parte? an non hæc acrimonia irritando vaſa, & ſe interponendo inter particulas craſſas debebit illam reſolvere? quod acrimonia Scorbutica facit certe, uti hæmoragiæ ſponte natæ demonſtrant. Tandem ſi dicit acrimoniam in parte tenuiore, quænam illa pars tenuior? An ſerum? An lympha? an lympha adhuc tenuior humor? dignitas certe rei exigit, ut rem accuratius examinemus, non nego adeſſe acrimoniam, nam hoc ex ſignis, quibus acre in corpore latitans conſpicitur, hic præſentibus patet, ſed non puto adeſſe ſaltem in fine morbi *craſſitiem illam in parte una*, alias enim, quo morbis magis provehitur, ita deberet ſimul & tenuitas, & craſſities increſcere, ut ſubſiſtant pro cauſa proxima, & hæc tum ſimul juncta non poſſent hæmoragias producere, nam dum tenue elaberetur, craſſius ſuccedens occluderet viam, ne tenue amplius elabi

bi poſſit. Plura poſſent adduci in hanc rem argumenta, ſi brevitati non ſtuderetur.

Cauſam proximam itaque cum Ill. Chriſtophoro, Hoffmanno b) dico humorem oſſium quod cum eodem Ill. Viro conprobo ſic.

Omnia oſſa humorem in ſe continent, qui ex illis fractis effluit, qui fracta ſemel, denuo conſolidat, hic humor in oſſibus renovatur, nam oſſa poſt quatuor circiter ab aſſumpta radice Rubiæ tinetorum dies, tinguntur; humor vero Rubiæ tinctorum in oſſa prius penetrare non potuit, quam ubi humor antea in oſſibus hærens, eidem loco ceſſit, non habuiſſet enim antea in oſſibus locum, quia vero humor Rubiæ tam tarde in oſſa penetravit, circulatio vero celerima eſt cruoris, ſequitur; quod humor oſſium tardiſſime intra datum tempus inter reliquos humores moveatur, ratio vero cur in oſſibus moveri debeat, eſt ne ſtagnans vel acris fiat; vel nimium inſpiſſetur. Hic humor ab oſſe medulla carente tranſit in perioſteum, in oſſibus vero medulla præditis, tranſit partim una cum medulla ad cavitates articulationum, ad capita oſſium ibidem inungenda, & ad motum facilitanda. Tandem reſorbetur ſeu ex perioſteo, ſeu ex cavo articulationum per venas, & in ſaquinis maſ-
ſam

a) Hoffmann vom Scharbock. Münſter 1782.

ſam revehitur, venit ad cor, inde propellitur ad vaſa excernentia, bonum vero quod manſerat, denuo in oſſa promovetur, ubi modo officium ſuum in oſſibus peregit, eamdem reſorptionis, quam antea viam ſervat: hæc lex obtinet in omnibus oſſibus, in oſſe femoris æque ac in dente, & in dente quidem humor oſſium, ſeu per vas ingrediens adveniat, ſeu ex perioſteo ad dentem propagetur, ubi officio in dente functus eſt, tranſit in perioſteum alveoli, ex hoc in gingivam, ex illa demum in venas alias.

Humor hic oſſium in dente corrumpi poteſt, nam os denudatum a carne, & aeri expoſitum emoritur, fit corioſum, non quidem ad ſemel, ſed ſucceſive, initio enim ſanam rubedinem amittit, fit albo pallidum quaſi coctum eſſet, dein fit flaveſcens, tum flavum, obſcure flavum, plumbeum, tandem nigrum: hæc mutatio coloris non a particulis oſſeis, ſed ab humoribus inter lamellas oſſis contentis dependet, ſi enim os exſicces, & ſiccatum aſſerves, nunquam talem colorum mutationem ſubibit, pro ut autem fiunt hæ mutationes colorum, ita fit os magis fragile. Ratio cur os ab aeris attactu corrumpatur eſt, quia humor oſſium, vel ob ablatum ſimul perioſteum, in perioſteum utpote abſens tranſire non poteſt, vel ſi perioſteum, quidem adſit, ſed ſolutum ſit a reliquis partibus ſolutis, unde ſtagnare incipit, & mora ſua corrum-

pi-

pitur, præſertim cum ingreſſus aeris externi, ad corruptionem plurimum conferat, atque ex hac corruptione tam cita oſſis, ubi denudatum, & aeris contactui expoſitum erat, apparet, quod idem ille humor oſſium ſine ullo alio vitio in humoribus, ſine ullo præſuppoſito fermento aliunde adveniente, ſed ſola ſua ſponte corrumpi poſſit, in caſu enim dicto, ubi aer os attingit, nihil aliud quam reveſtio humoris oſſium impeditur, nihil accedit, quod corrumpere os poſſet.

Idem, & ob eandem rationem, quod in oſſibus longis obſervamus, videre eſt in dentibus, ſi a gingiva ſolvantur, quod vero dentes citius carie afficiantur quam alia oſſa ratio eſt, quia vel acria aſſumuntur quæ dentes arrodunt, vel quia dentes a ſordibus non purgantur, vel quia inter interſtitia dentium particulæ ciborum ſe deponunt, & ibidem corrumpuntur, & ob centum alias rationes, quæ in dentes agere poſſunt, non vero in alia oſſa.

Non autem ſoli dentes in Scorbuto corrumpuntur, ſed & alia oſſa Scorbuticorum ita fragilia fiunt, ut ad levem motum in planitie factum frangantur, non amplius concreſcentia, ſecundo eadem oſſa in cadaveribus adeo fragilia erant, ut ſatis caute tractata, tamen ſub cultro anatomico frangarentur, 3tio erant ſemper coloris luridi, neque unquam in al-

bedinem debitam deduci potuere, etſi ex cadaveribus illorum deſumerentur, apud quos Scorbuti ſigna lenia ſolum, in ſolis dentibus & gingivis apparebant, & qui non ob Scorbutum, ſed ob alium quemdam morbum, qui Scorbuto ſupervenerat periere, obſervatio hæc de fragilitate oſſium facta univerſaliter obtinet, uti obſervavit Cel. Profeſſor Anatomes Monaſterienſis Fries, & Anglus Lind a), 4to In cadaverum Scorbuto mortuorum ſectione, licet alia viſcera ſimul læſa quandoque deprehenſa ſint, nihil aliud adeo conſtanter reperiebatur, præter hunc colorem oſſium depravatum, una cum majori fragilitate.

Ex eo, quod in dentibus & gingivis prima Scorbuti ſigna advertantur, non concluditur, humorem oſſium prius jam corrumpi in dentibus, quam in aliis oſſibus, quod enim in oſſibus & gingivis prius videatur, ratio ſolum eſt, quod hæ partes viſui pateant, reliqua vero oſſa non, non vero quod dentes & gingivæ prius ac alia oſſa corrumpantur, nam ſi oſſa poſt mortem ex cauſa alia non ob Scorbutum ortam videantur, æque mala ac dentes eſſe inveniuntur, ex eo pariter, quod dolor aqud Scorbuticos citius in dentibus obſervetur quam in aliis oſſibus, non concluditur, quod prius illi ac alia oſſa corrum-

a) Hoffmann von Scharbock S. 113. et ſeq.

rumpantur: ſed ſolum quod ſenſibiliores præ alius oſſibus eſſe debeant, uti, & in partibus mollibus unam præ alia ſenſibiliorem obſervamus.

Queſtio hic oritur, cur oſſa Scorbuticorum adeo ſint fragilia? ob materiem Scorbuticam in ea agentem reſpondebit quispiam. Aſt quid eſt materies Scorbutica? id modo inquiremus. Si apud Scorbuticos æque boni humores in oſſa derivarentur, æque bene oſſa nutrirent, uti apud ſanos, deberent quoque oſſa hæc ſana eſſe, cauſa itaque cur oſſa colorem amittant & fragiliora fiant, eſt, quod humor oſſium corrumpatur, & acrimoniam concipiat, ſed an humor hic oſſa nutriens ſponte ſine aliis adjunctis corrumpitur, an vero alia eidem acrimonia iungitur, quæ eumdem inſtar fermenti inficiat? patuit ex ſuperioribus, quod humor hic oſſium perſe, id eſt ſponte ſua ita acer evadere poſſit, ut non tantum oſſis colorem immutet, ſed & cariem producat, non igitur opus eſt dicere, quod humor hic ab admixto quodam heterogeneo corrumpatur, & ſi id quispiam velit, dicat rogo ex quo humore inquilino illud heterogeneum evolvatur? lex ſecretionum eſt, ut pars quælibet ſolum ſibi proprium humorem ſecernat, igitur & oſſa ſolum humorem oſſium ſecernent, patet itaque denuo, humorem oſſium dum corrumpitur ſponte corrumpi, neque opus eſſe fermento quo-

dam, quod eundem humorem inficiat, & in ſui naturam convertat.

Materiam igitur Scorbuticam appello illud ipſum quod oſſis colorem mutat, illud carie afficit, quod juxta demonſtrata non eſt aliud quam humor oſſium, erit igitur materies Scorbutica *humor oſſium corruptus*, ſi aſſumere non placet, ut humor oſſium corruptus, nomine materiæ Scorbuticæ inſigniatur, placeat ſaltem dicere, quo nomine humorem hunc oſſium corruptum talia phœnomena in oſſibus producentem, conpellare debeamus? in tanta nominum medicinalium abundantia, erit credo nullum aptius, quam ſi eumdem humorem, nomine materiæ Scorbuticæ inſigniamus.

An humor oſſium in ipſa maſſa ſanquinis jam corrumpitur ita, ut corruptus jam & ad oſſa delatus ab iisdem ſecernatur? an vero prius in oſſe corrumpitur, dein maſſæ ſanquinis traditur? Corruptio maxima contingit in ipſis oſſibus. Cauſam cur in maſſa ſanquinis non corrumpatur diximus eſſe illam, quod in maſſam ſanquinis delatus, & inde ad organa excretoria propulſus, fabrica organorum excretoriorum a particulis inutilibus, acribusque ſepparetur, & ita colatus quaſi denuo ad oſſa deferatur, ſtante hac veritate apparet quod magis corrumpi debeat in ipſis oſſibus, ubi nulla organa excretoria, ad quæ propelli poſſit, quam

quam in maſſa ſanquinis, quæ ad omnes partes ſuccesive venit, & noxium, inutile ſi non ex integro ſaltem pro parte, ab organis excretoriis depurgari facit, alia etiam ratio eſt, cur humor oſſium in oſſibus plus citiusque corrumpatur, quia in oſſibus plusquam vigeduplo tempore retinetur, quam retineatur in maſſa humorum.

In quo vero conſiſtit hæc degeneratio humoris oſſium? an ſit putridus? an acidus? Putridum fieri docent ſymptomata Scorbuti poſtea enumeranda, docet fætor oris, ſanquis diſſolutus, per vaſa ſine ulla viſibili facta læſione tranſudans. Sanquis vena miſſus, facilius longe quam ſanquis ſani putreſcens, urina pariter brevi ubi deponitur putrida evadens. Ex his demonſtratis dubia quædam reſolvi poſſunt.

1mo. Cur homines Scorbuti præſentis iam dantes ſigna, ad huc tamen muniaſua exequi poſſunt? ſit hoc in illis, qui organa excretoria adhuc ſana, & functiones ſuas peragentia habent, tum enim humor oſſium corruptus, & in maſſam humorum delatus, inde ad organa excretoria pulſus a maſſa reliqua ſeparabatur, inficere itaque reliquos humores non poterat.

2do. Quare autem ſi continuo ab organis excretoriis noxium ſeparabatur, ta-

men humor oſſium in ipſis oſſibus non emendatur, neque finem ſuæ corruptionis ſortitur? Separatur id quidem quod erat in maſſa humorum, at propterea id, quod in oſſibus manſerat non emendatur, quia novus ſuſequens humor, a priori perioſteum jam petente, ut inde in maſſam humorum deferatur, inficiebatur; particula enim corrupta ſanam inficit, uti corrumpitur citius caro illa parte, ubi muſca ſtercus ſuum depoſuit, ſanguis citius corrumpitur, cui aliquid ſanguinis jam corrupti admiſcetur, præterea corruptionem in oſſibus adjuvat tarda nimis circulatio.

3tio Cur in Scorbuto initiante mortuis non ob Scorbutum, ſed ob aliam cauſam v. g. læſionem, ob morbum complicatum, viſcera, & omnes ſecreti humores in ſtatu naturali apparent, & ſolus humor oſſium corruptus invenitur? ob eandem, quam in quæſtione ſecunda dedi rationem: nam humor oſſium in maſſam humorum delatus adhuc per organa excretoria de corpore eliminatur, ut hinc has partes adhuc rodere non poſſit.

4to Cur Scorbuticis, etſi oſſa adeo fragilia habeant, ut ſolo ſæpe per planum inceſſu tibiæ frangantur, reliquæ tamen functiones, alacriter ſatis adhuc pergunt? Fit hoc tamdiu, quamdiu organa excretoria debite noxium a ſano ſeparant, quamdiu præter humorem oſſium, alter humor inquilinus non corrumpitur,

tum

tum humor hic oſſium aliud efficere in corpore non poteſt, quam quod oſſa fragilia & friabilia reddat, at ſi dictæ conditiones mutentur, brevi & in reliquis functionibus læſiones advertentur.

5to. Quare ſanguis & urina ſcorbuticorum extra corpus citius corrumpitur, ac ſanguis atque urina ſanorum, licet in iisdem Scorbuticis reliquæ ſe & excretiones bene pergant? Quia etſi quidem ſanguis per organa excretoria depuretur a noxiis, nunquam tamen ex integro depuratur, dum enim una pars excernitur, nova de oſſibus advenit, & quidem interruptim, quæ inficiat ſanguinem, fit enim hic idem, quaſi ſanguini bono particulam corrupti admiscuiſſes, ut citius putreſceret; urina vero corrumpitur citius, eſt enim humor excrementitius, adeoque plures malas partes continet, quæ camdem citius ad putreſcendum urgeant.

6to. Cur ſi in Scorbuto putredinem prædominari dicimus eumdem ad febrem putridam non referimus? febrem putridam appellamus peculiarem quamdam humorum in putredinem proclivitatem, quæ proclivitas primo in maſſa humorum exorta eſt, dein ſolida inficere incipit, contra Scorbuti cauſa primo non in humoribus ſed in oſſibus, firmiſſima itaque parte exoritur, ſolida prius arrodere pergit, antequam aliquid in reliqua maſſa humorum putridi exiſtat, primo nunc ubi hu-

mor oſſium corruptus ad eam deferetur illi tradendum.

Ad cauſas Scorbuti excitantes refertur *primo aer humidus* loca enim illa, quæ aerem perpetuo fere humidum habent, maxime infeſtat, uti Hollandos, Anglos, Svecos, Danos, Norwegos, Germanos ſeptemtrionales ad viciniam maris, ad paludes, ad lacus habitantes, ſic vel noſtræ, Viennæ ſuburbia illa, quæ depreſſiora, & ad rippas danubii magis ſita ſunt, uti Lepoldina & Roſſau ab eodem frequentius afficiuntur, ut vero aer humidus Scorbutum producat, diutius & per multos dies corpori applicatus eſſe debet.

Secundo: Aer humidus non ſolum, ſed *putridis effluviis vel phlogiſto* inpregnatus hæc ratio eſt, cur frequentior ſit in navigiis, in caceribus, in ergaſtulis, in ſtativis militum depreſſis, & quare his locis, celeriorem progreſſum ſortiatur, inficiuntur enim loca hæc multis conferta hominibus putridis exhalationibus, & aerem reſpirationi ineptum reddunt, a) etiam perſpirationem inpediunt.

Tertio aer humidus ſimulque vel *frigidus*, vel ſimul *calidus*, & quidem ſi calidus ſimul fuerit, acutiorem producit Scorbutum,

a) Joh. G. Zimmermann von der Erfahrung Zürich 1777. S. 461.

tum, quam ſi frigidus & humidus ſolum ſit, frigus enim ſi putredinen coercere non poteſt, ſaltem progreſſum ejus redardat, calor contra putredinem promovet, & referunt itineratores Scorbutum in locis calidis ſeverius deſevire, citius mortales perimere. Dico aer frigidus & humidus, & aer calidius ſimulque humidus, nam neque calor ſolus, niſi ſimul humiditas adfuerit, producent Scorbutum, neque ſolum frigus, namque ſi calor cum ſiccitate junctus ſit, corpus exſiccabit, ſi frigus cum ſiccitate corpus adſtringet & roborabit.

Stantibus his tribus aeris qualitatibus, ſi & quartum quid accedat, victus nempe crudus, caſeoſus, farinoſus, oleoſus, potus aquæ putridæ, frequentia animi pathemata, ſed triſtia, ut mæror, timor deſidia, deffectus motus, Scorbutus magis exacerbatur.

Nihil communius eſt in Navigiis Scorbuti cauſam accuſare quam vel ſolum defectum vegetabilium, vel ſolos cibos nimis ſalitos, vel ſolum frigus continuum magnum, quid his veri ſubſit videamus.

Lindius Medicus Anglus a) agnoſcit quidem per deffectum vegetabilium exacerbari Scorbutum, non tamen eſſe cauſam

a) De Haen Heilungsmethode von Platner. 4. B. p. 146.

ſam unicam, quia in urbibus obſeſſi, licet omnibus vegetabilibus caruèrint, tamen in Scorbutum non incidere, quia & ii qui vegetabilium copia abundabant, tamen Scorbutici evaſerunt, his addo: illi qui in Scorbutum incidunt, ſunt plerumque ſortis deterioris, qui cum carnes emere ob pretium non poſſint, ſolis fere vegetabilibus vivere coguntur, & tamen Scorbutici fiunt, dein dantur homines, qui vegetabilia nunquam comedunt, vel quia ea non ferunt ob idyoſincraſiam, vel quia prauam de illis opinionem concepere, quia putant ea humano generi noxia, & ſolis brutis dicata eſſe, quin tamen ideo fiant Scorbutici.

Idem Cell. Lind a) pariter renuit, ſalem marinum ſolam Scorbuti eſſe cauſam, imo. ſal marinus corpora ad putredinem prona ab eadem præſervat modo debita copia adiciatur, ſic carnem putreſcibilem cito alias, ne putreſcat ſale condimus, 2do. ſæpe contigit in navigiis, ut nautæ aquam marinam potare debuerint, quin ex inde ſcorbutus in pejus vergeret: 3tio. quia obſervata quædam docent cibos ſalitos potius a ſcorbuto præſervare, qvam ut eumdem inducant, ſic Claſſiarii Hollandici a Scorbuto immunes manſere, Anglici ab eodem correpti ſunt, licet eisdem fere medicamentis, eadem diæta, eodem ſub cælo, &

a) De Haen Heilungsmethode 4. B. S. 146 & ſeq.

& eodem tempore excubias contra Gallum agerent, hoc unico excepto, quod Angli nullam ſalitam Braſſicam, Hollandi vero ſingulis ſeptimanis bis, talem in cibum adſumpſerint. 5to. Scorbutus ſæpe enatus, ubi homines nullis ſalitis, ſed mera carne recenti veſcebantur, ut id Krammerus in exercitu Cæſareo obſervavit. Lindius ſuis ſcorbuticis dedit ſalis communis dr. j β - ij, quotidie, vidit eos ab hinc purgari, ſcorbutum tamen exacerbari non vidit. Cauſa igitur unica uſus ſalinorum Scorbuti non eſt, licet ſi alia acceſſerint, ſuam ſymbolam ad ſcorbutum producendum adferre poſſit.

Neque etiam frigus Scorbuti cauſa eſt unica, non enim in ſolis frigidioribus, auſtralibus plagis, ſed & in meridionalibus ſcorbutus obſervatur, & quidem in his ultimis multo citius tragædiam finiens, imo ſiccum frigus arcet putredinem, & ſcorbutum inhibet.

Accuſarunt aliqui *contagium* ut cauſam ſcorbuti a) vix tamen id verum, quod enim plures eodem victu, eodem ſub climate; iisdem laboribus detenti, ſcorbuto afficiantur, non puto id contagio, ſed cauſis, quibus expoſiti erant adſcribendum, ſi enim ſcorbutum a cauſis externis unus

---

a) Sennertus Lib. III. Par V. Sect. II. Cap. II. Edit. Lugd. 1676.

unus ſuſcipere potuerat, non eſt ratio, cur & alii, iisdem cauſis ſubjecti ſuſcipere non potuerint, interim dicit Ill. Vanſwiten c) ſe non ſvadere, ut ſanus de eodem poculo biberet, quo Scorbuticus brevi antea uſus erat, magno certe judicio, in re hactenus nondum ſatis evidenter, & apud omnes demonſtrata.

Hæ ſunt cauſæ ſcorbuti primarii, modo venimus ad cauſas Scorbuti ſecundarii.

Cauſæ Scorbuti ſecundarii ſeu ſymptomatici, ſunt prægreſſæ hæmoragiæ, vel aliæ evacuationes validæ, febres putridæ, hyſteria, hypochondriaſis, lues venerea, longus uſus mercurialium ob luem ſyphiliticam, Rachitis.

Omnes dictæ cauſæ Scorbuti tam primarii, quam ſecundarii, in eo conveniunt, quod perſpirationem inſenſibilem imminuant, quod enim aer humidus illam imminuat, patet perſe, non enim poteſt amplius aer humiditate jam ſcatens totam illam quantitatem vaporis qui exhalat recipere, uti quoque linteum jam ab aqua madidum, amplius vix aquam inbibit. Perſpiratio per cutem & pulmonem minuitur, aut in magna copia, aut ſolum in pauca, ſi minuatur in magna copia, oritur brevi vel liberior perſpiratio, ſi nem-

a) Tomo III. pag. 618. Edit. Pariſiens 1771.

nempe aer non amplius humidus fuerit, vel diarrhæa, vel febres; ſi minori copia retineatur, non excitat quidem dicta ſymptomata, ſed vel diu adhuc in corpore detenta manet, vel brevi denuo inſenſibiliter de corpore exit, & homo denuo ſanus erit. Si vero diu in corpore detineatur, tum licet febrim non excitet, tamen cum materies hæc non ſit inquilina, incipiet ſanquinem inficere, & corrumpere: uti illus: de Gorter a) ex Sanctorio ait: *materia perſpirabilis ob aerem humidum atque cænoſum detenta, ad corruptionem valde prona eſt*, & licet quidpiam per alias vias eiciatur, tamen certum eſt exphyſiologicis, quod pars una functionem alterius partis plenarie ſupplere non valeat, ut hinc pars ſemper in ſanqvine maneat, niſi per vias ſibi appropriatas expellatur. Si itaque maſſa humorum ideo incipiat inſici, quia expulſio partium ejusdem heterogenearum impedita eſt, non quidem magna copia, ſed tamen conſtanter, & longo tempore, quis humor corporis humani ab hac retentione plurimum patietur? inprimis humor oſſium, quia in oſſibus tardiſſima circulatio, unde & partes humorum ad oſſa delatæ plurimum hic retardabuntur, & humorem oſſium a natura ſua facilime corruptioni obnoxium corrumpere incipient, atque hac ratione confert aer humidus ad corruptionem humoris oſſium. Aer

a) De Perpir inſenſib. Cap. XII. §. 39. Lug. Batav 1763.

Aer effluviis putridis fætus & ſimul humidus confert ad hoc malum, quia præter particulas excrementitias in ſanguine manentes, ſimul aliæ novæ per venas inbibuntur, ut modo duplex oriatur fons unde ſanguis & præcipue humor oſſium corrumpi incipiat.

Eadem erit ratio cur Scorbutus ab aquis putreſcentibus producatur, aquæ putreſcentes ſanguinem corrumpunt uti Cel. de Gorter ex Sanctorio a) dicit; *aqua gravior & aer cænoſior & ponderoſior, convertunt inviſibilem perſpirationem in ichorem, qui retentus, & deinde non reſolutus magna ex parte in cachexiam faceſſere ſolet.*

Cur vero uſus ſalitorum eumdem producit? quia ſal communis parca doſi ſanguini extra corpus mixtus, ejus putredinem promovet ſi vero magna copia miſceatur eam inpedit uti Cel. *Pringle* obſervavit, ſuperius vero dictum ſalem communem non producere Scorbutum, niſi ſimul aer humidus fuerit, dum vero ob humorem aeris retinetur perſpirabile, & ſimul accedit tale quid, quod humores magis in putredinem promoveat, in aperto eſt ratio, cur inde humor oſſium corrumpatur, ſi ſimul ſuperius dicta conſiderentur, magis hoc pateſcet.

Cur

a) Idem in eodem libro & capite.

Cur vita otioſa, animi affectus triſtes? quia hæc pariter preſpirationem minuunt. Uti teſtis eſt Ill. de Gorter a) *mærentes, timentes, & triſtes, valde diminutam habent perſpirationem.*

Quod autem frigus, maxime ſi uti ſupponimus humiditati junctum ſit idem Cell. Vir de Gorter b) affirmat *frigus cum humiditate multo magis retardat perſpirationem, quam cum ſiccitate.*

Quod vero evacuationes ſolito majores eamdem minuant patet ex eodem Ill. de Gorter c) *Perſpirationi ſenſibilis ſalubris divertitur per omnes evacuationes ſenſibiles, copioſiores.*

Quod *hyſteria*, hypochondriaſis, febres, lues venerea, pariter in aperto eſt. Subtrahunt enim hæ materiem de corpore, unde perſpiratio debite pergere non poteſt.

Quæſtio hic oritur, cur aliqui licet iisdem cauſis Scorbuti expoſiti ſint, tamen aut tardius, aut plane non in eumdem incidunt? major vel minor pronitas ad ſuprimendam perſpirationem in cauſa eſſe videtur, apud alios enim difficilius ſupprimitur perſpiratio, & ſi ſuppreſſa pro tem-

a) Gorter de perſpirat. inſenſib. Cap. XII.
b) Idem eodem capite.
c) Idem eodem capite.

tempore fuerit, facilius denuo expeditur, unde & hic difficilius in Scorbutum incidunt.

Cur in navigiis nautæ Claſſiarii citius in Scorbutum incidunt ac duces eorum? habent duces ſua cubilia, ſuum peculiarem victum, bonas ſiccaſque veſtes, & m[illegible]e alia præ claſſiariis comoda, unde non facile in Scorbutum incidunt.

CAPUT III.

Decurſus, Diagnoſis & Prognoſis Scorbuti.

Totus morbi decurſus dividitur in quatuor gradus, ſeu ſtadia, gradus primus appellatur *Scorbutus naſcens*, ſecundus *Scorbutus increſcens*, tertius *Scorbutus adultus*, quartus *Scorbutus conſumatus*. Sua quilibet hic gradus exhibet phœnomena, quorum non tam copia, ſed ordo quo naſcuntur, quo ſe invicem excipiunt, peculiariter notandus eſt.

Antequam Scorbuti primus gradus incipiat, quidam prodromi obſervantur, facies eſt pallida, vultuoſa, labiorum & caruncularum ſubvireſcens, ſubflavus color, ſolitudinis & quietis amor, animus mæſtus, inpatientia lucis, viget tamen appe-

appetitus. Cave ne ex his ſolis Scorbutum prædicas, nam hæc & alios morbos, hæc plerasque febres præcedunt, & ſunt imminutæ perſpirationis ſymptomata, uti id Ill. de Gorter a) teſtatur, brevi tamen ſi accedat

Gradus Primus : ſeu Scorbutus incipiens, cujus ſymptomata mox deſcribam, de diagnoſi certus eris: ſymptomata vero ſequentia ſunt.

Primo : facies chlorotica ex flavo viridis, metus, puſillanimitas.

Secundo : Dedolatio poſt motum levem, & poſt ſomnum.

Tertio : Anheloſa & brevis reſpiratio, ad lenem pariter motum, reſpiratio ſucceſſu temporis talis, qualis ſolet eſſe iis, quibus thorax aqua vel pure plenus eſt, quæ ultima duo, dedolatio nempe & reſpiratio anheloſa, in omni Scorbuto obſervari ſolent; dependent hæc phænomena a præpedita Sanctoriana perspiratione, uti quilibet dum præpeditur apud eum, in ſe ipſo experitur; reſpiratio vero anheloſa fit præter hoc, quod perſpirabile imminutum inpleat vaſa pulmonis; etiam ob alias rationes, vel quia humor oſſium, ad

a) Idem eodem capite.

ad fibrillas muſculorum reſpirationi famulantium delatus, eas rigidas, & flecti neſcias facit, uti facit duras ſuras, vel quia fortaſſe aquæ in thorace accumulantur, quæ expanſionem pulmonis prohibeant.

Quarto: His prægreſſis oritur *pruritus gingivarum & tumor*, tam magnus ſæpe, ut fere totum dentem tegat; ſed tumor hic adeo magnus, ſolum in eis obſervatur, qui antea bonas gingivas habuiere. Humor oſſium ex dentibus ad gingivas contiguas adfertur, dum acer eſt, irritat gingivas, & eas inflammat, ubi vero inflammatio ibi tumor, tumorem hunc eo majorem naſci dico, quo homo antequam Scorbuto corriperetur, melioribus ginvis præditus erat, ideo, quia maſſa gingivæ bona plus materiæ Scorbuticæ capere poteſt quam mala, quo vero plus in ſe continet, eo in majorem dimenſionem ſe extendet, gingiva vero aliunde jam mala ante morbum ob defectum maſſæ, aut ob prius jam corruptam maſſam, tantum materiæ Scorbuticæ non capit, hinc neque adeo intumeſcit. Præter tumorem & pruritum gingivarum adeſt

Quinto: Color gingivarum *rubens*, aut potius ad cæruleum accedens, earum mollities laxa, fungoſa, adeo in ſanguinem plorandum prædiſpoſita, ut levicula preſſione eum elicere poſſis, tandem fit exulceratio: humor oſſium proximam viam

in

in gingivas habet, ſi itaque corruptus huc advenerit, gingivas pariter ut inficiat neceſſe eſt ex lege putrefactionis; caro vero putrefieri incipiens, quo majori gradu in putredinem abiit, eo mollior, facilius ſui ſolutionem admittens, tandem in liquamen abitura, ab omnibus obſervatur; putredo hæc gingivæ ſemper a parte ſuperiori incipit, & verſus apicem ejusdem proſerpit, quia apex gingivæ tegit dentis illam partem, quæ adamantina cruſta veſtitur, adeoque tardius corrumpi incipit, pars vero ſuperior gingivæ illam, quæ nullam habet adamantinam, & præterea majori ſuperficie contingit gingiva dentem parte ſui ſuperiore, quam inferiore, adeoque etiam plures particulas putridas humoris oſſium accipit, unde etiam citius, quam apex conſumi putredine debet, primo tunc reliquum gingivæ contactu ſuo infectura, ubi illa conſumpta fuerit.

Sexto : gingivæ tumentes a dentibus abſcedunt; humor oſſium ex perioſteo ad partes alias molles adveniens tenuiſſima vaſcula, per quæ perioſteum cum partibus mollibus connectitur arrodit, humor itaque non amplius a perioſteo ad partes molles advenit, cum nulla adſint vaſa, ſed exſudat inter perioſteum & partes molles ſuperjacentes, & facit corpus intermedium, quod dividit partes molles ab oſſe.

Septimo: Anima fœtet, fœtore peculiari, nec deſcribendo, diverſo certe a fœtore variolantium, diverſo a fœtore illo, qui ob cariem dentium alias naſcitur; fœtor vero hic partim a corruptione gingivarum, partim a particulis humoris oſſium jam inutilis per pulmonis fabricam excretis, & de pulmone una cum aere propulſis pendet. Hæc circiter in gradu primo obſervantur.

Gradus ſecundus: Scorbutus increſcens.

Præter dicta in gradu primo in pejus ruentia, quædam alia quoque adſciſcit.

Primo: Dentes initio flaveſcunt, dein nigreſcunt, carioſſi fiunt, ſenſiliores evadunt. Flaveſcunt nigreſcunt, non enim ſanum humorem recipiunt, *cariſi* fiunt ob eundem homorem oſſium, ſubſtantiam ſuam conſumentem, *ſenſiliores*, adeo, ut vix tandem panem mandere poſſint, fortaſſe quia dens majori ſenſilitate præditus eſt ac alia oſſa, uti & in partibus mollibus, quædam magis ſenſiles ac aliæ inveniuntur, fortaſſe per motum, & vim quam dentes in mandendo patiuntur, commovetur materies intra dentem, nervulum per radicem dentis, ad dentis ſubſtantiam venientem irritat. Caries vero dentis illa parte incipit, quæ a gingiva libera eſt, quia humor oſſium corruptus non poteſt in gingivam, utpote tali

loco

loco nullam tranſire, unde ſucceſſive adhuc magis corrumpi debet. Iidem dentes fiunt *longiores*, *mobiliores*, & in *fine excidunt* ſponte, vel levicula tractione; *longiores* humor oſſium ex dentis radice in perioſteum alveoli adveniens, perioſteum hoc in omni ſuperficie facit rarius, cum debite de illo ad gingivas ſeparatas exire non poſſit, intumeſcit itaque perioſteum, tumore hoc extrudit dentem, unde ille tum longior videtur; *mobiliores*, extruſi enim ab elaſticitate alveolorum non tam fortiter retinentur, tandem *excidunt*, quia ubi perioſteum totam alveoli cavitatem ſuo tumore inplevit, dens nullam habet firmitatem, nullum nexum, unde excidit.

Quæſtio hie oriri poſſet de dentibus, cur nempe ita durante Scorbuto mobiles, eo curato, iterum firmi evadant? quia ſuppono, non tantum humores per curam emendari, ſed etiam effectus tolli, ſi itaque modo denuo perioſteum detumeſcat, novum accipiunt dentes in alveolo locum, & ab alveoli elaſtica firmitate denuo retinentur.

Secundo: obſervatur *ſtrepitus articulationum*, ad levem motum, dixi enim humorem oſſium in oſſibus longis non ſolum ad perioſteum, ſed & ad cavum articulationum ferri, ibidemque cum medulla pariter per caput oſſis tranſudante, & muco per glandulas articulationum ſe-

 creto

creto conſtituere linimentum, quod oſſa in motu ſua lubricitate facilitet; in Scorbuticis quoniam humor oſſium acer, acris quoque medulla, acria non amplius ea lubricitate prædita ſunt, qua prædita erant, dum adhuc unquinoſa forent, in Scorbuticis inquam linimentum hoc illiniendis oſſibus non ſufficit, ſtrepent itaque in motu, prout currus rotæ, ſi pinqui non obliniantur.

Tertio: Dolores in artubus & intra articulationes: dolor quaſi in ipſa oſſium medulla, noctu aggravatus quem recens natum ſi premas, non augetur; dum vero longiori tempore afflixerit, attactum externum non amplius patitur. Dolor hic a roſione & irritatione per humorem oſſium acrem factum in fibrillis perioſtei, & ligamentorum exoritur; initio morbi attactu non augetur, quia necdum partes ſuperjacentes molles, quæ ſolæ attactui expoſitæ ſunt, malo hoc affectæ, ubi vero partes molles affici incipiunt, tum attactus amplius partis dolentis non fertur; noctu aggravatur, quia calore lecti humor oſſium adhuc acrior fit, magis ad putredinem vergit, et ſi acrior, utique magis irritat, & majorem excitat dolorem.

Quarto: Cutis eſt *anſerina*. Effectus ſuppreſſæ perſpirationis, vel quia humor oſſium huc adveniens vaſcula cutanea, perquæ a reliqua maſſa ſeparari, & de corpore

pore expelli deberet conſtringit, & ſibi viam occludit, ut itaque finibus occluſis in reliquo adſurgant, & faciant cutem tuberculis minimis obſitam.

Quinto: Oedema crurum & ſurarum peculiare, non tale quale in hydrope vel leucophlegmatia oriri ſolet, ſed ſuræ ſunt duræ, & quaſi ligneæ, quia humor oſſium per vaſcula minima ad muſculos delatus, ſua acrimonia irritat fibras muſculares, fibræ irritatæ ſe contrahunt ad minorem brevitatem, & contractæ manent eo longius, quo longiori tempore irritatæ fuerint, debent itaque & fibræ muſculares, eo quo diuturniori tempore contractæ manſerint, eſſe duriores; eſt enim durities in muſculo contracto conſtans phænomenon a). Cur vero hæc durities maxime in tibiis? Quia hic oſſa magna & multa, multus itaque debet eſſe humor oſſium, multi quoque muſculi & magni, magna ſurarum a corde diſtantia, ita ut non multum vi circulationis ex fabrica muſculorum propelli poſſit humor oſſium, in muſculos adlatus.

Sexto: *Articulationum* tanta *rigiditas*, ut vix incedant ſine ſuſtentaculis; quia muſculi articulationum tam flectentes, quam extendentes, ab humore oſſium corrupto irritati, jam tenſi ſunt præternatu-

 rali-

a) Boerhav. inſtit. Medic. §. 401. Nro. 7

craliter, non poteſt vero vi liquidi nervei per voluntatem illuc pulſi ſuperari illa tenſio, utpote per ſtimulum majorem excitata, hinc neque inceſſus fiet ; quod tenſio hic locum habeat, non vero aliud patet poſt curam, curato enim Scorbuto denuo bene incedunt : nec mirum, quod humor oſſium acris talem tenſionem producere valeat, cum immobilitatem artuum ſola ſuppreſſa ante breve tempus perſpiratio producat, quæ tamen momento tam acris vix fieri poteſt, uti humor oſſium a longo tempore jam acreſcens.

Septimo: *Maculæ rubræ*, flavæ, fuſcæ, violaceæ, diverſæ magnitudinis, quandoque ſunt latæ plagæ uti a ſugillatione, quandoque exiguæ lenticulares, vel petechiformes ita, ut ſi videas febris quid adeſſe, eas pro veris petechiis habeas; oriuntur vero hæ maculæ, quia humor oſſium corruptus, & copioſus jam in corpore exiſtens, dum ex oſſibus ad reliquam humorum maſſam defertur, veniens ad cor, verſus ſuperficiem corporis propellitur, vaſa cutanea, & humorem in his contentum inficit, vaſa hæc ſua acrimonia irritante, ad ſeſe contrahendum urget, unde finibus vaſorum contractis, in reliqua parte vaſorum fini proxima accumulatur materies, vel vero vaſa rumpit, & materies ſub cuticula effunditur, unde maculæ ; & habent hæ maculæ proprietatem, quod non maneant, ſed locum, vel magnitudinem mutent, fit hoc caſu illo, ubi

ſpaſ-

ſpaſmus in fine vaſorum cutaneorum ceſſat, & materies ad finem hærens vel ex toto, vel pro parte de corpore inſenſibiliter evacuatur; maculæ tales maxime in tibiis vel femoribus, ob tardam hic circulationem, rarius in brachiis, rariſſime in dorſo vel pectore, in facie vero Cell: & mihi ad cineres uſque venerandus Profeſſor Stoll, nunquam ſe adhuc vidiſſe adfirmabat.

In hoc ſtadio Scorbuti, id peculiare obſervatur, quod etſi tam valida adſint ſymptomata, tamen appetitus ſæpe vigeat, æque ac in ſanis; ratio eſt, quia humor oſſium acris in maſſam humorum delatus, vel expurgatur de corpore per vias excretorias ita, ut ſecreti humores adhuc boni ſint, vel quia una cum humore gaſtrico ſecernitur, ventriculum irritat; in primo caſu cum facili concoctione, in altero non æque.

Gradus Tertius: Scorbutus adultus

Symptomata primi & ſecundi ſtadii multum aucta habet, & his accedunt

Primo: ulcera crurum, tibiarum, quæ naſcuntur, quia humor oſſium in vaſa cutanea veniens, vaſorum illorum humorem inficit, nexum ſolvit; ulcera hæc ab omnibus aliis ulceribus diſtincta ſunt, & propterea conditio eorum bene noſci debet, ne confundantur cum ulcere venereo,

reo, vel cacoethico; vel vice verſa, uti factum legimus cum multorum pernicie, in exercitu cæſareo contra Turcas, ubi in ulceribus ſcorbuticis, malo errore pro venereis habitis; & antivenereis tractatis plurimi periere; ſequens eſt conditio ulceris Scorbutici: pus fundit ichoroſum, tenue, fœtens, ſanguinolentum, aquoſum, loturam carnis æquans, ichor hic ulcus obtegit, ſubjacens caro eſt mollis, fungoſa, putreſcens, levi attactu ſanguinem fundit; margo ulceris eſt fuſco ruber, luxurians; carnem plurimam, ſed fungoſam, ſpongioſam, & debilem adeo generat, ut levi ſolum contactu ſanguinem ploret, ulcera hæc vel ſponte ſua oriuntur, vel vero fiunt in locis aliunde parum vulneratis, ſic v. g. poſt VSm. ſeu indicatam, ſeu non indicatam cutis in tale ulcus abit; hoc etiam peculiare habet, quod nunquam in bonam ſuppurationem deducatur.

Cum ulcus hoc tam peculiare ſit, quæritur, quomodo ab ulcere venereo diſtinquatur? Cell. Aſtruck a) ſequentes ponit diſtinctiones. 1*mo. Quod ulcera uenerea primum tonſillas, fauces, collumellam, inde gingivas ſed tardius rariusque, contra vero Scorbutica primo gingivas, inde vero fauces & tonſillas, collumellam afficiant; ſed rariſ-* *ſime*

a) De Morbis venereis To. I. pag. 301. Edit. Venetæ 1760.

ſime & tardiſſime. 2do. Quod ulcera venerea nares ſæpe, Scorbutica nares nunquam occuppent. 3tio. Quod venerea in ambitu & baſi calloſa ſint, minime vero Scorbutica. 4to. Quod venerea circumſcripta & plerumque circularia certis tantum locis inſideant, contra vero Scorbutica ſerpentia & irregularia latius explicentur, & totam oris cavitatem non raro male afficiant. 5to. Quod venerea erroſione excaventur, Scorbutica vero in fungos & fungoſas excreſcentias abeant. 6to. Quod venerea ex ambitu rubra, in fundo ex albo cinerea ſint, Scorbutica vero tota liveant perpetuo. 7mo. Quod venerea ſubjectis oſſibus cariem celerem inferant, Scorbutica nunquam vel raro. Videtur hic Cell. Aſtruk non bene conſideraſſe dentes Scorbuticorum, qui in Scorbutio provectiori, & in illo gradu Scorbuti ubi ulcera oris jam adſunt, ſemper fere carie infecti inveniuntur. 8. *Quod ulcera venereæ adjuncta habeant ſigna luis venereæ, Scorbutica vero Scorbuti ſigna, quæ aliena ſunt.*

His ſignis diſtinctivis Cell. Aſtruck liceat aliquid addere, quod a poſteriori plenarie te de natura ulceris certum reddit, ſcilicet ſi ulceri de cujus natura dubitas mercurium cum digeſtivis junctum, ſcopo digerente, detergente applices, vel ſi mercurio dulci ea ulcera inſpergas, ulcus tale poſt viginti quatuor horas ab applicato tali digerente mercuriali, aut multum emendabitur, aut plurimum in deterius ruet, aut ſi

non

non emendetur, ſaltem in pejus non abit; ſi primus & tertius caſus poſt applicatum mercurium in ulcere advertatur, certus eſto de natura ulceris venerea, ſi vero ſecundus contingat, indubie concludes eſſe ulcus Scorbuticum.

Secundo: *Lipothymiæ* ad levem motum oriundæ, dum v. g. ſe e lecto errigere, vel movere volunt, lipothymiæ hæ, ubi ſe in quietem conponunt, ſæpe iterum ceſſant, aliquando vero læthales ſunt: naſcuntur hæ lipothymiæ, quia ſanguis in pulmonem jam per materiem Scorbuticam debilitatum motu corporis pellitur, & cordi eamponit reſiſtentiam, ut motus ejus ſuffocationi vicinus ſit, aut quia aquæ adſunt intra thoracem, quales ſæpius reperiuntur, ſi lipothymiæ læthales fuerint, aut quia ſanguis per arroſa vaſa elabitur, cor humore ſe extendente privatur, & hinc lipothymia & mors.

Tertio: *hæmorrhagiæ* variarum partium, ſic pulmonum, narium, gingivarum, uteri, ventriculi, cutis ipſius, & ulcerum; fiunt ſæpe tales hæmoragiæ, licet nulla vis externa præceſſerit, a qua ruptura vaſis ſanguinem fundentis repeti poſſet; ſi detergatur pars ſanguinem plorans nihil læſi deprehenditur, uti id Ill. Van Switen teſtatur a): *ex linqua & labiis in hoc morbo*

a) Tomo IV. pag. 608. Edit. Paris. 1771.

morbo copiam ſanguinis exiviſſe vidi, licet deterſis his partibus, nonpotuerim diſtinguere determinatum locum, unde ſanguis erumperet uti quoque Senertus agnoſcit a); *vix veſtigium & via manifeſta, unde ſanguis efflueret viſui adparet.* Materies Scorbutica delata ad vaſa eadem irritat, conſtringit, & ſic conſtricta arrodit, atque ei una cum ſanguine de corpore exeundi viam facit.

Quarto: *dolores vagi arthritici* jam inteſtina, jam ventriculum, jam alias partes afficientes, & noctu ingraveſcentes plurimum; proutque diverſas partes occupaverint, ita etiam diverſos producunt effectus; ſic ſi ventriculum occupent, facient cordialgias, vomitus bilioſos vel ſanguineos. Non credo hos dolores, & talia mala in diverſis partibus orta, fieri ob materiem Scorbuticam depoſitam hic per metaſtaſim, cum enim perpetuo nova ex oſſibus adveniat materies, perpetuo ſanguis ab illa inficitur, erit itaque talis materies in ſanguine perpetuo; quod tamen jam hos, iam illos dolores faciat, cauſa eſt, quia ad vaſa hic delata, & ea plus fortaſſe, quam alibi irritans, ſpasmum in illis excitat, unde in his vaſis retinetur, & cum irritatio continua ſit, dolorem facit, ubi ſpaſmus hic denuo remit-

a) Lib III. Part. V. Sect. II. Cap. II. Edit. Lugd. 1677.

mittit, materies Scorbutica viam non amplius præcluſam habens, de vaſis exit, donec denuo in alio loco corporis, ſimilis naſcatur ſpaſmus, ſimilem producens effectum.

Quinto: *Tuſſis* cum ſputis puriformibus; non ſemper hæc adeſt, ſed obſervata tamen eſt; materies Scorbutica pulmonis vaſcula arrodens, ulcera pulmonum excitat, & fundit pus, vix tamen credo hoc pus bonæ poſſe eſſe indolis, in tanta totius ſubſtantiæ degeneratione.

Sexto: *hydrops variarum partium*, crurum, abdominis, thoracis; quid enim mirum, ſi diſſoluti adeo humores, per vaſa pariter ſemiarroſa exeant.

Gradus quartus: Scorbutus conſumatus.

In hoc hæmorrhagiæ fiunt non ſiſtendæ, convulſiones a materie acri nervos irritante, lipothymiæ læthales, accedit in fine vera febris putrida, tragœdiam finiens, niſi jam ob hæmorrhagias erepti ſint.

Quæſtio oriri poſſet, quarenam primo in fine Scorbuti febris accedat, cum tamen juxta theſim, cauſa irritans jam initio morbi adſit? fortaſſe materies Scorbutica acris, licet ſtimulo ſuo alias partes irritare poſſit, & irritando in illis varios pro-

producere effectus, fortaſſe inquam licet ſtimulans ſit, cor tamen irritandi facultate non eſt prædita; ſcimus enim, quod non omnis ſtimulus irritarre poſſit omnem partem, v. g. crocus metallorum non agit, In organum guſtus, nec in olfactum, in ventriculo tamen hærens, validiſſimum producit vomitum, contra raphanus ruſticanus in organum guſtus & olfactum tam valide agit, ut edenti lachrymas cieat, aſt in ventriculo licet majori copia aſſumatur, nihil facit: quid obſtat, quin etiam de corde dici poſſit, quod detur ſtimulus in alias partes agens, non agens in ipſum cor? Aſt cur tamen oritur in fine Scorbuti febris putrida, ſi dicimus materiem Scorbuticam non æque agere in cor, atque in alias partes? materies Scorbutica in partibus mollibus putredinem producebat, tabi putridi pars reſorpta, alia jam producit phænomena, quam produxerit materies Scorbutica, cor itaque hæc irritabit, humores diſſolvet, & læthalem necroſim in corpore producet.

Diagnoſis Scorbuti.

Nullum eſt in Scorbuto ſymptoma, quod per ſe conſideratum & unicum, ſignum Scorbuti pathognomicum conſtitueret, collectio itaque & ordo ſymptomatum enumeratorum, ſucceſſive ſeſe excipiens, dabit tibi ſignum pathognomicum: duo tamen ſunt in omni & ſingulo Scor-

buto

buto ſigna, quæ nunquam ab eo abſunt, & hinc quaſi pro pathognomico aſſumi poſſunt: primo conditio gingivarum, quæ tumidæ, fungoſæ, excreſcentes, levi motu ſanguinem plorantes ſunt; & ſecundo maculæ purpureæ cæruleſcentes, variæ magnitudinis, ſine contuſione, vel ſine febre ortæ.

Prognoſis Scorbuti.

Eam Illuſt. Præſes Noſter L. B. de Störk a) brevibus his verbis optime delineavit; *In principio hic morbus facillime ſæpe ſanatur, quo profundiores autem egerit radices, eo moleſtior ſit, & quando ſemel integre invaluit, & partes internas aggreſſus eſt, curæ ſpes ſupereſt nulla.*

CAPUT IV.

De Cura Scorbuti.

In hac agam primo de cura Scorbuti idiopathici, ſecundo de cura Scorbuti ſymptomatici, tertio de cura Scorbuti complicati, quarto de cura ſymptomatum urgentiorum in Scorbuto occurentium.

In

a) Præcepta Medico Practica To. II. p. 149 Edit. anni 1784.

In cura idiopathici indicatio eſt cauſas removere, ſecundo humorem oſſium emendare.

Cauſæ removebuntur varia ratione; ſi Scorbutus ab aere humido natus fuerit, faciendum, ut aer ſiccus ægris procuretur, fiet hoc ſi ægri loca depreſſa, paludoſa, humida, cum elatis, ſiccis, montoſis commutent; ſic ſi Hollandi Italiam petant: non tamen ſemper opus, imo neque ob rei familiaris anguſtiam ſemper licet, hoc de mutando hac ratione aere conſilium accipere, quid ergo tunc faciendum? ſufficit ſæpe, ſi homines infra terram in cubilibus, quorum muri ab aquis madent perpetuo habitantes, altius cubile & ſiccum petant, ſi ubi plures antea in eodem cubili habitarunt, modo pauciores in tali cubili collocentur, aer ſæpius ſiccetur vel flamma viva in cubili accenſa; ſed dum flamma accenditur non debet in uno loco cubilis hærere, nam tum ſolus vicinus flammæ aer exſiccabitur, manente interim aere angulorum humido, ſed flamma circumferri debet; vel fumo aromatico ex ligno juniperi, quod pretium tantum non habet, vel ex aliis fumum gratum dum ardent edentibus; ſi pulvis pyrius accendatur, ſi aer fixus in cubile intromittatur, ut aerem communem abſorbeat; ſi denique talia corpora ſicca in cubile deportentur, quæ avide humidum inbibant, prodeſſet hic arenam ſiccam ſuper pavimentum ſpargere, & ubi humeſcit, de

cubili ſcopis everrere, ut denuo ſicca arena aſpergi pavimentum poſſit, habent & cineres foci ſi ſiccati bene fuerint proprietatem in aere humeſcendi, ob ſalem ſuum alcalinum avide aquam attrahentem, unde in defectu arenæ & hi cineres ſummi poſſent eodem ſcopo cubilia inſpergendi.

Laudantur hic quoque ventilatores, & ventilator aërem non ſicat, ſed ſolum aerem externum, cum aere cubilium commiſcet; nam ſi aer externus humidus fuerit, quomodo curdilis aerem pariter humidum ſiccare poſſit? ignoro. Proderunt ventilatores in locis, ubi Scorbutus ob copiam hominum in eodem cubili habitantium, & qui ob rationes quaſcunque non poſſint ab invicem ſeparari, & in plura cubilia poni, uti v. g. ſi in navigiis, carceribus oriatur, ſi ſimul aer externus non ſit humidus, nam tali caſu ventilatores aerem internum cubilium humidum, cum aere externo atmoſphæræ, qui ſiccus ſupponitur miſcebunt, & Scorbuto ponent limites: apparet itaque quod ventilator ibidem valeat, ubi aer cubilium humidus, putridis effluviis inpregnatus eſt, & ubi ſimul aer externus ſiccus habetur, alias ſi ſiccus non fuerit aer externus, non valebit ventilator, ſed valebit viva flamma, vel aer fixus dephlogiſticatus.

Si aer humidus & frigidus excitarit Scorbutum, præter ſuperius dicta bonum erit corpus bene veſtibus ſiccis munire,

le-

lectum ſiccum habere, cubilia fornace ſuccenſa calefacere, proderit fortaſſe etiam uſus potuum ſpirituoſorum tali caſu.

Si contra aer humidus ſimulque calidus fuerit, juvabunt hic ea ſolum, quæ aerem ſiccant, non vero proderunt veſtes copioſæ, fornax accenſa &c.

Si potus aquarum puſtreſcentium fuerit cauſa Scorbuti occaſionalis, non hic ſola ea, quæ aerem exſiccant, renovant, proderunt, ſed dari debent aquæ recentes ſi haberi poſſint, ſi autem haberi non poſſint, faciendum ut aquæ putreſcentes, quantum id arte efficere poſſumus emendentur; emendabuntur vero ſi in aqua tali putreſcenti malthum coquatur, per coctionem enim putridæ partes partim deſtruentur, ſimul gratus acor ex maltho ad aquas tranſibit.

Si victus crudus, caſeoſus cauſam Scorbuti dederint, aut hæc cum aliis bene digeſtibilibus commutanda, aut ſi commutare non liceat, ea ſimul in victum tunc adhibenda, quæ ad victum talem a viribus ventriculi & vaſorum bene ſubigendum accomodata ſint, talia erunt, ſi aromatici ſimul quid aſſumatur: ſi homines tali victu utentes, ad motum corporis validiorem faciendum conpellantur.

Si animi affectus triſtes valebit itineratio per ſicca loca, ſi eam adhuc ob vi-

res adhibere ægri poſſint, conſortium hominum lætorum, abſtractio mentis ab idea ingrata.

Si uſus ſalinorum, ſalina vel ſeponantur, vel talia aſſumantur, quæ tanto ſale non ſcateant, ſimulque potus aquæ recentis bonæ, vel cerviſiæ bene defæcatæ detur, vel potus decocti malthi, ſi autem cibi recentes haberi non poſſint poſteriora hic dicta adhibeantur.

Difficile eſt dictu, qui ſuppleri poſſit deffectus vegetabilium, ſi enim naves, ubi plurimum talis deffectus obſervatur, ventis agitatæ portum attingere nequeant, & deffectu vegetabilium plenario laborent, ſimulque ob hunc deffectum Scorbuto affectæ ſint, quid tentandum illis ſit, ignoro ſane.

Dum de cauſis quantum poteras removendis cogitas, ſimul de ordinanda diæta, ne obliviſcaris neceſſe eſt, diæta univerſim ſit antiſeptica, ſeptica enim humorum, & totius ſubſtantiæ indoles, ſui emendationem requirit; conſtet diæta ex pane bene cocto, lacte ebutyrato, ex oleribus, braſſica fermentata, nappo, dauco, ex fructibus horreis maxime citro & aurantis, poſſunt & juſcula carnium, quibus vegetabilia incocta ſunt adhiberi, poſſunt & carnes recentes bene coctæ, non ſolæ tamen, ſed ſimul junctæ uſui vegetabilium, ita, ut quantitas aſ-

ſum

ſumptorum vegetabilium , quantitatem carnis multum ſuperet , nunquam enim viſus Scorbutus, qui a ſolo carnis uſu, licet optima illa foret, ſuperatus fuiſſet. a) Pro potu inſerviet ſerum lactis , decocta ex herbis & earum fructibus, decoctum malthi, cerviſia bene defæcata, vel ſola, vel additis aliis redita medicata , vinum aqua dilutum, fortaſſe acetum etiam aqua dilutum, muria Braſſicæ.

Quandoque ſola cauſarum remotione & debita diæta Scorbutus licet provectus jam ceſſat, contingit tamen, ut ad medicinas confugere debeamus, dabuntur hic talia quæ humorem oſſium emendent. Magnus Catalogus eſt antiſcorbuticorum & ſibi ipſi oppoſitus, ut dum horum integram catenam vides, quid arripere debeas ignores, divido itaque hæc antisſcorbutica cum Ductore meo Ill Hoffmanno in decem claſſes.

Claſis Prima: continet omnia corpora quæ acido ſeu naturali ſeu fermentatione producto abundant, huc ſpectant, Acetoſa, Acetoſella, Citrus, Aurantia, Braſſica, & Rappæ femmentatæ, Ribeſia &c. quæ omnia dari ſolent in ſucco conſervis, electuariis Roob.

a) Hoffmann von Scharbock. S. 218.

Conveniunt in Scorbuto in aere humido, ſimulque calido nato, reſiſtunt enim putredini, & ſimul refrigerant, qui uterque ſcopus, requiritur tali caſu, ſi enim dares putredini reſiſtentia, & ſimul calefacientia, perderes hominem in febrem illum conjiciendo. 2do. Conveninnt in Scorbuto ſic dicto calido, ubi ſitis calorque adeſt, pulſus plenus, fortis & metuitur inflammatio.

Clſſias Secunda: Acida mineralia præcipue ſalis, & acidum vitrioli, ſeu denter per ſe aqua dicuta, ſeu in decocto hordei ſeu in ſero lactis, ſeu in ſyrupo, ſeu per alcohol dulcificata. Acida hæc mineralia bene ſemper dantur cum ſuccis vegetabilibus ſic v. g. cum ſucco raphani ruſticani, tum potentius agunt, nam duplex aquirunt principium, acidum quod putredini reſiſtit & ſimul vegetabile, quod oſſium humorem plurimum emendat.

Conveniunt in eadem Scorbuti ſpecie, ſed ubi major jam adeſt metus putredinis, ubi hæmorrhagiæ ex diſſoluta humorum maſſa jam naſcuntur, ubi ulcera fæda adſunt, ubi ſolis acidis vegetabilibus nihil amplius efficitur.

Claſſis Tertia: Plantas numerat antiſepticas ſimulque amaras, uti ſunt Aurantia amara. Abſynthium, Centaureum minus, trifolium fibrinum, pariter in ſucco, conſerva electuario.

Con-

Conveniunt in Scorbuto ab aere humido, ſimulque frigido nato, ubi humorum motus tardus, ut circulatio excitetur, & id quod acre factum eſt, excitata circulatione, ad organa excretoria delatum de corpore eliminetur, convenire quoque poſſunt, in Scorbuto ab aere humido, calido orto, ſed non ſola, ſed ſimul cum acidis, vel acceſſentibus juncta, nam tali caſu non agunt ut ſtimulantia, ſed ut antiſeptica.

Claſſis Quarta: habet Antiſeptica, & ſimul aromatica, qualia ſunt Fumaria, Scordium, Chelidonium minus, Strobyli Abietis, Strobyli pinus Zedoaria &c. dantur ex his quædam quæ ſucco prædita ſunt in conſervis; electuariis, ſucco expreſſo, alia vero in pulvere ad electuarium recipiendo.

Conveniunt ibidem ubi Claſſis tertia.

Claſſis Quinta: Antiſcorbutica, ſpiritu acri volatili prædita: uti Raphanus ruſticanus, Cochlearia, Sinapi, Cæpa, Allium, Squilla, dantur in ſuccis, conſervis, electuariis, infunduntur cerevifiæ vel vino: dantur per ſe, vel ſimul cum aceſcentibus juncta, ne tantum calorem in corpore excitent.

Conveniunt pariter in caſibus illis, ubi Claſſim tertiam laudabamus.

Claſſis Sexta: aqua calcis ſola, vel cum ſufficiente copia lactis pota, Experimento enim Cell. Chavet a) conſtat; aquam Calcis paulo majori vi antiscoptica pollere, quam polleat ipſe cortex Peruvianus.

Convenit in Scorbuto ab eſu multo ſalitorum orto, quamquam & in aliis ſpeciebus ob vim antiſepticam poſſe convenire videatur, dummodo cum vegetabilibus miſceatur.

Claſſis Septima numerat antiſeptica quædam pecalariter in oſſa agentia, qualia ſunt Radix Rubiæ tinctorum frondes Sabinæ, Calamus Aromaticus. Dantur interne & externe forma pulveris, decocti, vel in electuario, externe in balneis applicantur.

Exiſtentiam talium remediorum quæ peculiariter in oſſa agant, docet nos uſus radicis Rubiæ Tinctorum, quæ in Cibo animalibus exhibita eorum oſſa brevi tingit, intactis cartilaginibus, intactis muſculis, tendinibus, cerebro, vaſis magnis: docet & exiſtentia aliorum ſpecificorum, ſi enim dantur quædam, quæ ſolum vomitum, non vero aliud in corpore excitent, ſi dantur quæ ſola vi purgante, ſola vi diuretica agant, non datur ratio, cur dari etiam talia non poſſint, quæ in oſſa agant. Docent tertio experimenta circa Sa-

a) Hoffmann vom Scharbock. S. 265.

Sabinam & Acorum vulgarem in domo Caſtigatoria Monaſterienſi ab Ill. Viris Criſtoph. Hoffmann, Chavet, & Retenbacher inſtituta.

Quomodo vegetabilia ut Scorbutum ſanent agunt? Vis medicamenti, quod Scorbuticam materiem vincat conſiſtit in eo, ut novus humor oſſium in magna copia generetur, qui antiquum & corruptum humorem oſſium, ex oſſibus, & ſimul de maſſa humorum expellat, vel invertat, quod vero vegetabilia plurimas partes nutrititias & putredini reſiſtentes contineant, docet nos uſus eorum bonus, docet effectus, quem ab uſu ſortimur.

Conveniunt hæc antiſeptica Specifica in omni Scorbuto, modo abſit calor & ſitis, maxime vero proderunt ubi dolores oſteocopi ægrum excruciant.

Claſſis Octava: continet Evacuantia ſeu per VSes. ſeu per alias vias purgationem, vomitum &c.

Conveniunt in Scorbuto conplicato, ubi vel inflammatio vel vero ſaburra ſui ablationem abſolute requirens adeſt.

Claſſis Nona: Martialia præſcribit, quæ dantur in Scorbuto ſymptomatico uti dein dicam.

Claſ-

Claſſis Decima dat mercurialia, pariter in Scorbuto ſymptomatico, vel vero potius in Scorbuto cum lue conplicato dantur.

Cura Scorbuti Symptomatici.

Indicatio eſt morbum primarium tollere, & ſimul talia dare, quæ Scorbutum infringant, humorem oſſium emendent, ſi itaque Scorbutus ortus ſit ob prægreſſas validas evacuationes, nihil proderunt ſola antiſcorbutica, proderit vero diæta bene nutriens, & ſimul talia, quæ antiſeptica ſit, conveniet hic lac, juſcula carnium cum herbis cocta, pro potu vero dabitur cereviſia bene defæcata, vinum edentulum, parcis ſed frequentibus vicibus aſſumptum, proderit cum lacte aquam calcis ſumere.

Si Scorbutus ſymptomaticus natus ſit ob Hyſteriam, vel Hypochondriaſim, ob conpagem corporis per rachitidem debilitatam; proderit præter diætam bonam martialibus uti, ſeu dentur illa in ſubtiliſſimo pulvere, ſeu in acidis vegetabilibus ſoluta (quod quidem ſemper pulveri præferre mallem) ſeu porrigantur aquæ martiales, martialia hæc in omni Scorbuto a conpage corporis debilitata nato bene dabis.

Si Scorbutus contra natus ſit in corpore debilitato per luem veneream; tali caſu vel ſupereſt adhuc lues & una adeſt Scorbutus, vel lues quidem jam ſublata eſt, at ob debilitatem Scorbutus ſupervenit, in caſu primo ubi adhuc lues ſupereſt bene dabis mercurium & ejus præparata; vinces enim tum cauſam Scorbuti excitantem, & fiet tali caſu, ut mercurius antiſcorbuticas vires exerat, e contra ſi lues quidem jam ſublata ſit, & ſolus Scorbutus ſuperſit, dabis antiſcorbutica ſuperius dicta, diætam ſimul reficientem, & roborabis corpus.

Cura Scorbuti complicati.

Scorbutus conplicari ſolet inprimis cum morbo regnante; & in hac complicatione attenditur, quis horum morborum vitales, id eſt urgentiores indicationes poſtulet, & tum talis morbus curabitur, ſic v. g. pono adeſſe Scorbutum, & huic ſupervenire febrem inflammatoriam validam, quia inflammatio vitalem poſtulat indicationem, Scorbuto uno ſolum oculo conſpecto, medebor inflammatoriæ febri, faciam ſi opus urgeat VSem. dabo antiphlogiſtica ore ſumenda, & ubi inflammatio ſublata fuerit, denuo ad curam radicalem Scorbuti me convertam; vel vero pono quod Scorbuticum prehendat febris regnas bilioſa, video quod ſigna adſint saburræ turgentis, inſtituo evacuatio-

tiones per alvum, aut per emeſim, prout ſaburra turgens erit, non multum attendens quod Scorbutus renuat purgantia, & ubi ſaburra ſublata, febris ſuppreſſa fuerit, denuo me convertam ad antiſcorbutica: & ſic plures poſſunt fieri complicationes, in quibus uti dictum ſemper id attendendum, quænam ex his complicationibus requirat indicationem vitalem, cui tum ſemper ſuccurrerendum.

Frequens eſt Scorbuti complicatio cum lue venerea, non hic intelligo illam complicationem, dum Scorbutus a lue oritur, ſed dum Scorbuto jam præſenti in primo gradu (vix enim capere poſſum, ut in poſterioribus gradibus coitu ſaltem luem contrahat, cum membra vix movere valeat) lues per contagium ſuſcepta acceſſit. Scorbuti inprimis curam ſuſcipiendam monet Cll. Aſtruk a) & ubi Scorbuti ſymtomata plurimum mitigata fuerint, ad luem curandam, accedendum eſſe ait; credo bene fieret, ſi attenderetur, quinam ex his morbis pejora edat ſymptomata, ut illi, qui pejora ediderit, magis ſuccurramus, videbimus qui nam pejora ediderit, ſi ulcera mercurio dulci inſpergamus, ſi hæc emendentur, lues potius curanda prius vè-

a) De morbis venereis Tomo I. Cap. IV. §. pro 5.

venit, ſi vero in pejus inde ruent, Scorbutus primo percuretur, relicta interim lue, aut ſaltem parum mitigata, fortaſſe prodeſſet hic uſus lactis caprini, ſi capra antiſcorbuticis nutriretur, & ſimul inunctio mercurialis in ea inſtitueretur.

De Cura Symptomatica.

Symptomata urgentiora in Scorbuto ab authoribus recenſentur plurima, inter quæ præcipua hæc decem ſunt 1o. Aphthæ, 2do. Aſthma, 3tio. Anchyloſes, 4to. Ulcera crurum, 5to. Hydrops, 6to. Diarrhæa exhauriens, 7mo. Lipothymiæ, 8vo. Hæmoragiæ variæ, 9to. Arthritis, 10mo Maculæ, his peculiarem curam authores præſcripſerunt.

In omnibus his adhiberi debent ea; quæ ad radicalem curam Scorbuti requiruntur, & ſolum pro lenimine ſymptomatum quædam adduntur.

Aphthæ curantur, cum plerumque & fere ſemper laxæ hic ſint, linimento ex melle roſaceo & acido ſalis, ſimulque addito aliquid ſpiritus acori vulgaris a)

Aſt-

a) Hoffmann von Scharbock. S. 269.

Aſthma vero Scorbuticum ut leniatur ſuadet Bonetus a) Antiſpaſtica, uti caſtoreum, ſpiritum cornu cervi, ſalem Benzoes & ſi caſus urgeat, & ſuffocatio jamjam imminere videatur, ipſum Laudanum liquidem Sydenhami in appropriatis liquoribus antiſcorbuticis, ubi vero tempus ab aſthmate liberum, pergendum eſt in antiſcorbuticis propinandis.

Anchyloſes præter curam generalem requirunt balnea, in quibus vel frondes ſabinæ, vel radix calami aromatici incocta eſt, ſed hæ frondes, & hæ radices bene ſimul dabuntur interne. Frondes Sabinæ in balneo, jam Bonetus laudavit b).

Ucera crurum hæc indicant ad ſtringentia, exſiccantia, & nonnihil detergentia, ſimulque talia, quæ Scorbuto medeantur, valebit hic eadem abluere decocto ſedi minoris, cui ſub finem additum aliquid cochleariæ, & ubi ſic elutum eſt ulcus, illud opportet linimento illo ex melle roſaceo, ſpiritu acori vulgaris, & acido ſalis facto munire. Laudat Senertus c) unguentum diapompholygos, ſi ulcera non adeo

a) Polyathes ſeu theſaur. Medico - Practicus Lib. IV. Cap. LVI pag. 990. Edit. Genuen 1694.

b) Idem eodem capite.

c) Lib. III. Part. V. Sect. II. Cap. VII. p. 534.

adeo ſordida fuerint. In deligatione horum cæterum attendendum, ne rudi manu tractentur, hæmorrhagia enim valida ex hac mala tractatione oriri poſſet.

Hydrops, hunc in habitualem & occaſionalem dividit Bonetus a) & habitualem, id eſt eum, qui a Scorbuto producitur, vix curabilem dicit: qui vero non a Scorbuto, ſed ab alia cauſa oritur, eum evacuantibus perſanare adlaborat. Prodeſſet fortaſſe in habituali dare antiſcorbutica, præcipue talia, quæ urinas cieant, uti eſt ſquilla.

Diarrhæa exhauriens, alvi fluxum quidem minime ſiſtendum eſſe ſuadet, ſed moderandum tantum Senertus b). Interim ſi nimius ſit, ſi exhauriat, bene dabuntur talia, quæ eundem ſiſtant, non ſimul & ſemel, ſed ſucceſſive; valeret itaque hic radix Arnicæ.

Lipothymiæ: ſuadeatur ne æger motum vel animi vel corporis faciat, & ſi in lipothymiam inciderit, naribus ſupponantur talia, quæ odore ſuo ſpiritus excitent vitales, ut Spiritus cornu Cervi, ſalis ammoniaci.

Hæmor-

a) Polyat. Lib. IV. Cap. LVI. p. 1002.
b) Lib. III. Part. V. Sect. II. Cap. VII. pag. 533.

Hæmorrhagiæ variæ : ſiſtuntur ſola quiete, vel ſi adſtringens applicetur; ſi validæ fuerint, nullam curam ſymtomaticam admittent.

Arthritis, præter illa, quæ in Scorbuto laudantur, quæ pleraque ſimul vi antarthritica prædita ſunt, laudat inprimis Cel Bonetus a) ſabinæ ramulos in aqua decoctos, & ægro in balneo exhibitos; laudat & Scarabæos majales.

Maculæ: has non abſque emolumento Spiritu cochleariæ ablui dicit Hoffmannus b) Sennertus vero præter ejusdem cochleariæ Spiritum & aquam deſtilatam dicit c) : *Utile quoque fuerit crura vel linteo vel panno ſæpius calenti fricare, ut ſpiracula cutis aperiantur, & vitioſi humores diſcutiantur.*

---

a) Polyat. Lib. IV. Cap. LVI pag 533.
b) Hoffmann von Scharbock. S. 296.
c) Lib. III. Par. V. Sect. II. Cap. VII. d. 532.

THESES.

I.

Non datur exacta Scorbuti definitio.

II.

Scorbutus non eſt novus morbus, ſed tantum noviter deſcriptus.

III.

Neque ſolus abuſus Salinorum, neque ſolus defectus vegetabilium, pro cauſa excitanti Scorbuti poni debent.

IV.

IV.

Scorbuti diviſio in acidum, muriaticum & alcalinum non ſubſiſtit.

V.

Sanguis in una parte craſſus, in altera acer pro cauſa proxima Scorbuti poni non debet.

VI.

Cauſa verò proxima eſt probabiliſſime humor oſſium corruptus.

VII.

In cura Scorbuti magis ſtudendum eſt ablationi cauſæ quam medicamentis.

VIII.

Dari poſſe medicamenta ſpecifice in oſſa agentia non repugnat.

IX.

IX.

Evacuantia: ut purgantia, V. S. &c. quandoque in Scorbuto conveniunt.

X.

Scorbutus in quarto gradu ſemper eſt inſanabilis.

XI.

Scorbutus non videtur eſſe contagioſus.